

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်

နိဒါန်း

၁။ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါသည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းနှစ်စဉ်ကလေးငယ်(၇၆၀,၀၀၀) ခန့်အား သေဆုံးစေပြီး (၅) နှစ်အောက်ကလေးငယ်များသေဆုံးမှု၏ ဒုတိယမြောက်အကြောင်းအရင်းဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် (MOHS 2014) ၏ လေ့လာဆန်းစစ်ချက်များအရ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါသည် ကလေးများတွင် အဖြစ်များသောရောဂါဖြစ်ပြီး (၅) နှစ်အောက်ကလေးများသေဆုံးမှု၏ စတုတ္ထမြောက်အကြောင်းအရင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် Myanmar Demographic and Health Survey (MDHS) 2015-2016 လေ့လာဆန်းစစ်ချက်အရ (၂) ပတ်အတွင်း အသက် (၅) နှစ် အောက်ကလေးများ၏ (၁၀%)သည် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားနေကြောင်းတွေ့ရှိရသည်။ အသက် (၁၂) လနှင့်အသက် (၂၃) လအရွယ်ရှိကလေးငယ်များတွင် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှုနှုန်း အမြင့်မားဆုံးဖြစ်ပြီး အသက်(၆)လမှ အသက်(၁၁)လအရွယ်ရှိကလေးငယ်များတွင် ဒုတိယအဖြစ်များဆုံး တွေ့ရှိရသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်အလိုက် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှုနှုန်းတွင် ချင်းပြည်နယ် (၂၄%) နှင့် ကချင်ပြည်နယ် (၂၀%) ဖြင့် အများဆုံးတွေ့ရှိရသည်။

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါသည် အစာအိမ်၊ အူလမ်းကြောင်းပိုးဝင်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ရောဂါလက္ခဏာတစ်ခုဖြစ်သည်။ အဓိကအားဖြင့် ဘက်တီးရီးယားပိုး၊ ဗိုင်းရပ်စ်ပိုးနှင့် ကပ်ပါးပိုးများကြောင့်ဖြစ်ပြီး အဆိုပါရောဂါပိုးများသည် မသန့်ရှင်းသောအစားအစာနှင့် ရေတို့မှတစ်ဆင့်ကူးစက်သည့်အပြင် တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းမှုအားနည်းခြင်းကြောင့် လူတစ်ဦးမှတစ်ဦးသို့ ကူးစက်သောရောဂါတစ်မျိုးဖြစ်သည်။ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါကြောင့် ခန္ဓာကိုယ်အတွင်းရှိ အရည်ဓာတ်ခမ်းခြောက်ခြင်း၊ အာဟာရချို့တဲ့ခြင်းများဖြစ်ပွားစေပြီး အသက်ဆုံးရှုံးနိုင်သည်အထိ ရောဂါ ပြင်းထန်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ကလေးငယ်များသည် အရည်ခမ်းခြောက်မှုဒဏ်ကို ခံနိုင်မှုအားနည်းသဖြင့် သေဆုံးမှုနှုန်း ပိုမိုများပြားသည်။

ယခုအခါမြန်မာနိုင်ငံတွင်သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များသည် ယခင်ထက်ပိုမိုကျရောက်လေ့ရှိပြီး လေပြင်းမုန်တိုင်းကျရောက်ခြင်း၊ ရေလွှမ်းမိုးခြင်း၊ မြေပြိုခြင်း၊ ငလျင်လှုပ်ခြင်းတို့အပြင် မီးလောင်ကျွမ်းခြင်းစသည့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ ကျရောက်လျက်ရှိပါသည်။ လူဦးရေတိုးပွားခြင်း၊ စက်မှုလုပ်ငန်းများ တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ အရှိန်အဟုန်မြှင့် ဆောင်ရွက်လာမှုများသည် တိုးတက်ပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေသကဲ့သို့ မမျှော်လင့်သောအန္တရာယ်များနှင့်လည်း ကြုံတွေ့တတ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်ခြင်းကြောင့် ပုံမှန်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများ ပျက်ပြားစေတတ်သည့်အပြင် အစားအစာ၊ ရေရရှိမှုနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်

အခြေအနေများ ပြောင်းလဲလာခြင်းတို့ကြောင့် ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားမှုနှုန်း များပြားလာပြီး ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှုနှုန်းမှာလည်း သိသိသာသာ မြင့်တက်လာပါသည်။ ထို့အပြင် ဒုက္ခသည်စခန်း များနှင့် ရွှေ့ပြောင်းလူဦးရေထူထပ်သောနေရာများသည် ရေကောင်းရေသန့်မရရှိခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင် သန့်ရှင်းမှုအားနည်းခြင်းနှင့် တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းမှု အားနည်းခြင်းတို့ကြောင့် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှော ရောဂါကပ်အသွင်ဖြစ်ပွားမှုနှုန်းမှာလည်း အများဆုံးဖြစ်သည်။

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါသည် မိုးရာသီကာလများတွင်ပိုမိုဖြစ်ပွားတတ်၍ အသက်အရွယ် ကျား/မ မရွေးဖြစ်ပွားနိုင်ပြီး သာမန်ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှုမှ ပြင်းထန်သော ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားသည်အထိ ရောဂါလက္ခဏာခံစားရမှု တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးကွဲပြားခြားနားတတ် ကြသည်။ ပြင်းထန်ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါသည် များသောအားဖြင့် ကာလဝမ်းရောဂါပိုးကြောင့် ဖြစ်ပွားတတ်ပြီး အထူးသတိထားရမည့် ကူးစက်ရောဂါတစ်မျိုးဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာပေါ်တွင် နှစ်စဉ် လူပေါင်း (၁၂၀,၀၀၀) ခန့်သည် ပြင်းထန်ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားပြီး အသက်သေဆုံးလျက် ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့(၁၉၆၁)ခုနှစ်တွင် ဝမ်းရောဂါအယ်လ်တောပိုး အသစ်တစ်မျိုးဝင်ရောက်ခဲ့၍ တစ်နိုင်ငံလုံး ပျံ့နှံ့ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ (၁၉၉၄)ခုနှစ်တွင် တစ်ဖန် ဝမ်းရောဂါပိုး အို-၁၃၉ ပိုး အသစ်တစ်မျိုး ဝင်ရောက်ခဲ့ပြီး ရန်ကုန်တိုင်းမြို့နယ်များတွင် ကပ်ရောဂါအသွင်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ၎င်းနောက် ဝမ်းရောဂါ ပိုးအသစ်သည် ခြေကုတ်ရရှိပြီး မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ ကူးစက်ပြန့်ပွားလျက်ရှိသည်။

သို့ဖြစ်ပါ၍ ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီးဌာနသည် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ဖြစ်ပွား သေဆုံးမှုနှုန်းနှင့် ကူးစက်ပျံ့နှံ့မှု လျော့နည်းစေရေးအတွက် ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း၊ ရောဂါထိန်း ချုပ်ခြင်းနှင့် ရောဂါကြိုတင်ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများကို ကျန်းမာရေးနှင့်အားကစားဝန်ကြီး ဌာန၊ ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီး၏ လမ်းညွှန်မှုနှင့်အညီ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

ရည်ရွယ်ချက်

- ၁။ ကူးစက်ရောဂါအသွင် မဖြစ်ပွားသောကာလမှစ၍ လိုအပ်သောစီမံချက်များရေးဆွဲ၍ ကြိုတင် ပြင်ဆင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်၊
- ၂။ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှုအခြေအနေကို မျက်ခြေမပျက် စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုဖော်ထုတ် နိုင်ရန်၊
- ၃။ ကပ်အသွင်ရောဂါဖြစ်ပွားလာပါက အချိန်တိုအတွင်း ကူးစက်ပျံ့ပွားမှုမရှိစေရန် ရောဂါထိန်း ချုပ်နိုင်ရေးအတွက် ကြိုတင်ကာကွယ်တားဆီးရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်၊
- ၄။ ရောဂါဖြစ်ပွားသော လူနာများအား လျင်မြန်ထိရောက်သည့် ဆေးကုသရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင် ရွက်ရန်၊

နည်းဗျူဟာများ

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုအခြေအနေ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း၊ ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ရောဂါထိန်းချုပ်ခြင်းလုပ်ငန်းများကို အချိန်ကာလအလျောက် အောက်ပါအတိုင်း ခွဲခြား၍ ဆောင်ရွက်ရမည်။

- (၁) ကူးစက်ရောဂါအသွင်မဖြစ်ပွားသောကာလ
- (၂) ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားရန် အလားအလာရှိသောကာလ
- (၃) ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားချိန်ကာလ

ဆောင်ရွက်ရမည့်နည်းဗျူဟာများ

- ၁။ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းနှင့် ကာကွယ်နှိမ်နင်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ ဆောင်ရွက်ရာတွင် လိုအပ်သောစီမံချက်များနှင့် အဆင့်ဆင့်ကြီးကြပ်ရေးကော်မတီများ ဖွဲ့စည်းထားရှိခြင်း၊
- ၂။ ကူးစက်ရောဂါအသွင်မဖြစ်ပွားသောကာလမှစ၍ လိုအပ်သောဆေးဝါးများနှင့် အထောက်အကူပြုပစ္စည်းများ အသင့်အနေအထားစုဆောင်းထားရှိခြင်း၊
- ၃။ ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအခြေအနေအား စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း၊ နေ့စဉ်သတင်းရယူခြင်းနှင့်သတင်းပေးပို့ခြင်းလုပ်ငန်းများအား အချိန်နှင့်တပြေးညီဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ၄။ အရေးပေါ်တုံ့ပြန်ရေးအဖွဲ့ (Rapid Response Team) များအား လိုအပ်ပါက အချိန်နှင့်တစ်ပြေးညီဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အသင့်အနေအထားရှိစေရန်၊
- ၅။ ကျန်းမာရေးအသိပညာပေးလုပ်ငန်းများအား တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်သွားရန်၊
- ၆။ လျှင်မြန်ထိရောက်သည့် ဆေးကုသမှုလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ဆေးရုံ၊ ဆေးပေးခန်းများနှင့် ကြိုတင်ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန်၊

အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဆိုသည်မှာ တစ်ရက်အတွင်း (၃) ကြိမ်နှင့်အထက် ဝမ်းပျော့ပျော့သွားခြင်း (သို့မဟုတ်) ဝမ်းအရည်သွားခြင်း (လူတစ်ဦး၏ ပုံမှန်ဝမ်းသွားကြိမ်ထက် ဝမ်းသွားခြင်း) ကိုဆိုလိုသည်။ သို့သော် ပုံမှန်ဝမ်း မကြာခဏသွားခြင်း (သို့မဟုတ်) နို့တိုက်ကလေးငယ်များ၏ ဝမ်းပျော့ပျော့ သွားခြင်းကို မဆိုလို။

အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်နှင့်သတိပြုရမည့်အခြေအနေ

စဉ်	ရောဂါဖြစ်စဉ် (Health Event)	အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် (Case Definition)	သတိပြုရမည့် အခြေအနေ (Alert Threshold)
၁	သံသယ ပြင်းထန် ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှော ရောဂါ	ရုတ်တရက် အရည်ဝမ်းသွားခြင်းကြောင့် ပြင်း ထန် အရည်ဓာတ်ခမ်းခြောက်ခြင်း (သို့မဟုတ်) သေဆုံး ခြင်းရှိသောအသက်(၅)နှစ်နှင့် အထက်လူနာတစ်ဦး။ ပြင်းထန်ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှောရောဂါ ဖြစ်ပွားနေသော နေရာတွင် ရုတ်တရက်အရည်ဝမ်းသွားသော အသက် (၂) နှစ်နှင့်အထက် လူနာ တစ်ဦး။	လူနာတစ်ဦး (သို့မဟုတ်) သေဆုံးသူတစ်ဦး
၂	ရုတ်တရက် ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှော ခြင်း	ရေဓာတ်ဆုံးရှုံးခြင်း ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည် ဖြစ်စေ (၂၄) နာရီအတွင်း ဝမ်း(၃) ကြိမ်နှင့် အထက်သွား ခြင်း	ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှော ရောဂါဖြစ်ပွားသူ ရုတ်တရက် များပြား လာခြင်း
၃	ရုတ်တရက် သွေးဝမ်းသွားခြင်း	ရေဓာတ်ဆုံးရှုံးခြင်း ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည် ဖြစ်စေ (၂၄) နာရီအတွင်း သွေးဝမ်း (၃) ကြိမ် နှင့်အထက် သွားခြင်း	တစ်ပတ်အတွင်း တစ်နေရာတည်းတွင် အစုလိုက်ရုတ်တရက် သွေးဝမ်းသွားခြင်း ရောဂါအစုလိုက်ဖြစ် ပွားခြင်း

လုပ်ငန်းစဉ်များ

၁။ စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းနှင့် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ခြင်း (Planning and Preparedness)

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှု အခြေအနေစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းလုပ်ငန်းနှင့် ကြိုတင်
ကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းများ ထိရောက်စွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အောက်ပါလုပ်ငန်းစဉ်များကို ရောဂါကပ်
အသွင်မဖြစ်ပွားမီ ကာလမှစ၍ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ဆောင်ရွက်ထားရှိရမည်။

၁-၁။ စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းနှင့် ကြီးကြပ်မှုကော်မတီဖွဲ့စည်းခြင်း

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှုအခြေအနေ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းလုပ်ငန်း၊ ရောဂါ
ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်းလုပ်ငန်းနှင့် ရောဂါထိန်းချုပ်နှိမ်နင်းခြင်းလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန် လုပ်ငန်း

စီမံချက်များကို ခေတ်ကာလနှင့်အညီ အမြဲပြုပြင်မွန်းမံ၍ ရေးဆွဲသတ်မှတ်ပြီး ဗဟို/ တိုင်း/ ခရိုင်/ မြို့နယ်များအလိုက် ကြီးကြပ်မှုကော်မတီအား အဆင့်ဆင့်ဖွဲ့စည်းထားရှိရမည်။ လုပ်ငန်းများ ကြီးကြပ် ကွပ်ကဲဆောင်ရွက်ရာတွင်

- (က) ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများကို ဗဟိုအဆင့်မှအောက်ခြေအဆင့်အထိ အဆင့်ဆင့် ကွပ်ကဲသော စနစ်ကို အသုံးပြုရမည်။
- (ခ) အဆင့်တိုင်းတွင် သတ်မှတ်ထားသော တာဝန်တိုင်းအတွက် အာမခံရမည်။
- (ဂ) အဆင့်ဆင့်ကြပ်မတ်ရာတွင် ဗဟိုမှညွှန်ကြားထားသော လမ်းညွှန်ချက်များနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ထားရှိမှု ရှိ/မရှိ စစ်ဆေးကြပ်မတ်ရမည်။

၁-၂။ လူ့စွမ်းအားအရင်းအမြစ်တိုးမြှင့်ခြင်း

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုအခြေနေစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းလုပ်ငန်း၊ ရောဂါကြိုတင် ကာကွယ်ခြင်းလုပ်ငန်းနှင့် ရောဂါထိန်းချုပ်နှိမ်နင်းခြင်းလုပ်ငန်းများထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်ရန်၊ ရောဂါကပ်အသွင် မဖြစ်ပွားမီကာလမှစ၍ လိုအပ်သောကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ ခန့်အပ်တာဝန် ပေးခြင်း၊တာဝန်ခံ/အဖွဲ့ခေါင်းဆောင်ဆရာဝန်များ၊ အခြေခံကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၊ ဓါတ်ခွဲကျွမ်းကျင် ဝန်ထမ်းများနှင့် စေတနာဝန်ထမ်းကျန်းမာရေး လုပ်သား စသည့်တို့အား

- (က) ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအခြေနေစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုရေးစွမ်းရည်
- (ခ) ရောဂါကြိုတင်ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးစွမ်းရည်
- (ဂ) ထိရောက်သောဆေးဝါးကုသမှုစွမ်းရည်

စသည့်အရည်အသွေးများ ရရှိစေရန် ကြိုတင်လေ့ကျင့် သင်တန်းများပေးရမည်။

၁-၃။ ဆေးဝါးနှင့် ဆေးပစ္စည်းကိရိယာများ ကြိုတင်စုဆောင်းထားရှိခြင်း

ဒေသအတွင်း နှစ်စဉ်ရောဂါဖြစ်ပွားမှု အခြေအနေများ၊ လက်ရှိအခြေအနေတွင် ဖြစ်ပွားလာနိုင် ဖွယ်ရာ အခြေအနေများကို ကြိုတင်မှန်းဆတွက်ချက်၍ လိုအပ်သောဆေးဝါးပစ္စည်းကိရိယာများကို ကူးစက်ရောဂါ အသွင်မဖြစ်ပွားမီကာလတွင် အသင့်ကြိုတင်ဝယ်ယူစုဆောင်း ထားရှိရမည်ဖြစ်ပြီး ဆေးဝါးပစ္စည်းကိရိယာများ သုံးစွဲမှုအခြေအနေကိုလည်း စနစ်တကျ ပြန်လည် သတင်းပို့ တင်ပြရမည်။

ဆေးဝါးနှင့်ဆေးပစ္စည်းကိရိယာများ ကြိုတင်စုဆောင်းထားရှိရာတွင် အောက်ပါဆေးဝါးပစ္စည်း များ အဓိကလိုအပ်သည်။

- (က) ဓါတ်ဆားထုတ်များ၊
- (ခ) အကြောဆေးသွင်း အရည်များ၊
- (ဂ) ပဋိဇီဝဆေးဝါးများ၊

- (ဃ) ဘလီချင်ပေါင်ဒါ၊
- (င) ဆေးဖြန်းပုံးများ၊
- (စ) ပိုးသတ်ဆေးရည် (Dis- Infectants)
- (ဆ) Rapid Diagnostic Test Kits
- (ဇ) Specimen Collecting tools
- (ဈ) Transport Media

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ကူးစက်ပျံ့နှံ့ရန် အလားအလာရှိသောကာလများတွင် အောက်ပါလုပ်ငန်းစဉ်များအား ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရမည်။

- (က) မိမိလက်ဝယ်ရှိ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးအတွက် အသုံးပြုမည့် ဆေးဝါးပစ္စည်းကိရိယာများ ပြန်လည်စစ်ဆေးခြင်း။
- (ခ) ဗဟို/ ပြည်နယ်/ တိုင်း/ မြို့နယ် စသည့်တို့ထံ ကြိုတင်တောင်းခံခြင်း၊ ဖြန့်ဝေခြင်း။
- (ဂ) ရောဂါဖြစ်ပွားနိုင်ဖွယ်ရာရှိသော ဒေသများသို့ ကြိုတင်ဖြန့်ဝေခြင်း၊ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှော လူနာများ လာရောက်ပြသသည့် ဌာနတိုင်း၌ အရေးပေါ်ဆေးဝါးများ လုံလောက်စွာရရှိ နိုင်အောင်စီမံထားရှိခြင်း။
- (ဃ) သက်ဆိုင်ရာရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးစီမံချက် (ကော်မတီ) ၏ အစီအစဉ်ဖြင့် ပြည်သူ လူထု အသင်းအဖွဲ့အုပ်စုများအားစည်းရုံး၍ ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးအတွက် လိုအပ်ချက် များ စုဆောင်းဖြည့်စွက်ထားရှိခြင်း။

၁-၄။ လိုအပ်သော အခြေခံအချက်အလက်များ ကောက်ခံစုစည်းထားရှိခြင်း

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါကူးစက်ပျံ့နှံ့မှုကို သိသာထင်ရှားစွာလျော့နည်းစေရန် ယင်လုံအိမ်သာ ဆောက်လုပ်သုံးစွဲမှု၊ ရေကောင်းရေသန့်ရရှိမှုနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းမှုဆိုင်ရာ အခြေခံအချက်အလက် များကို အောက်ပါအတိုင်း ကောက်ခံစုစည်းထားရှိရမည်။

- (က) ကျေးရွာ/ ရပ်ကွက် တစ်ခုစီအလိုက် ရေရရှိရာပင်ရင်းများ၊ အိမ်သာဆောက်လုပ်သုံးစွဲမှု အခြေအနေများကို သားဖွားဆရာမ၊ ကျန်းမာရေးကြီးကြပ် (၂) များက ကောက်ယူထား ရှိ၍ ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာနများတွင်လည်းကောင်း၊ မြို့နယ်တွင်လည်းကောင်း၊ စုစည်းထားရမည်။
- (ခ) ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းမှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကိုဇယား၊ မြေပုံတို့ဖြင့်ရေးဆွဲထား ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်ပါသည်။

၁-၅။ အခြေခံ ဆောင်ရွက်ချက်များ

၁-၅-၁။ ယင်လုံအိမ်သာဆောက်လုပ်သုံးစွဲခြင်း

ယင်လုံအိမ်သာဆောက်လုပ်သုံးစွဲခြင်းသည် မစင်မှတစ်ဆင့် ကူးစက်ရောဂါပျံ့နှံ့မှုကို များစွာ ကာကွယ်နိုင်၍ အောက်ပါအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

- (က) မြို့နယ်အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ မြို့နယ်စည်ပင်သာယာအဖွဲ့အစည်းများ၊ ကျန်းမာရေးဌာနနှင့် ပြည်သူ့လူထုပူးပေါင်း၍ တစ်မြို့လုံး ယင်လုံအိမ်သာဆောက်လုပ် သုံးစွဲရေး စီမံချက်များ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်း
- (ခ) မြို့နယ်ရပ်ကွက်အားလုံးတွင် ယင်လုံအိမ်သာ ဆောက်လုပ်သုံးစွဲရေးအတွက် ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (ဂ) လစဉ်မိမိနယ်မြေအတွင်း ယင်လုံအိမ်သာဆောက်လုပ်သုံးစွဲမှု တိုးတက်မှုအခြေအနေကို စာရင်းပြုစု၍ တိုးမြှင့်အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (ဃ) ယင်လုံအိမ်သာဆောက်လုပ်သုံးစွဲမှုကို မြို့နယ်အတွင်း အနည်းဆုံး (၃) လ တစ်ကြိမ် မြို့နယ် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးကော်မတီ အစည်းအဝေးတွင် တင်ပြသုံးသပ် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်း၊
- (င) (၃) လပတ် တိုးတက်မှုအစီရင်ခံစာကို ပြည်နယ်/ တိုင်းအဆင့် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ကြိုတင်ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးကော်မတီသို့ တင်ပြခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

၁-၅-၂။ ရေကောင်းရေသန့်ရရှိရေးဆောင်ရွက်ခြင်း

ကူးစက်ရောဂါမဖြစ်ပွားသောကာလတွင် မိမိပိုင်နယ်မြေအတွင်းရှိ ရေထွက်ပင်ရင်းများအား ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများကစစ်ဆေးခြင်း၊ ပြည်သူ့လူထုအား ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်စွာ ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရန် စည်းရုံးပညာပေးခြင်းနှင့် အောက်ပါတို့ကို ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

- (က) ပြည်သူ့လူထုအများစုအတွက် အသုံးပြုသော ရေထွက်ပင်ရင်းများအား လိုအပ်ပါက ရေနမူနာရယူ၍ အမျိုးသားကျန်းမာရေးခါတ်ခွဲမှုဆိုင်ရာဌာနတွင် စမ်းသပ်စစ်ဆေးခြင်း၊ ရေနမူနာများ သန့်ရှင်းမှုမရှိပါက ရေထွက်ပင်ရင်းပြုပြင်ခြင်း၊ ကလိုရင်းဆေးခပ်ခြင်း စသည့်တို့ ပြုလုပ်ပြီး ရေနမူနာများ ထပ်မံစစ်ဆေးခြင်း၊
- (ခ) သံသယရှိသော ရေထွက်ပင်ရင်းများအား ကလိုရင်းဆေးခပ်ပေးခြင်း (ဆေးခပ်ပြီး (၃၀) မိနစ်ကျော်လျှင် ဆေးကြွင်းမှာ ၀.၂ မှ ၀.၅ ppm ရှိရမည်)၊

- (ဂ) ကလိုရင်းဆေးခပ်မှုများကို စေတနာ့ဝန်ထမ်းကျန်းမာရေးလုပ်သားများ၊ လူထုအဖွဲ့အစည်းများအား လေ့ကျင့်သင်ကြား၍ တာဝန်ပေးဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (ဃ) ရေကိုကြိုချက်သောက်သုံးရန် ပညာပေးစည်းရုံးဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (င) လစဉ်ဆောင်ရွက်ပြီးစီးမှုကို မှတ်တမ်းပြုစု ထိန်းသိမ်းထားခြင်း။

၁-၅-၃။ ဈေးသန့်ရှင်းရေးဆောင်ရွက်ခြင်း

မြို့ပေါ်ဈေးများတွင် ကျန်းမာရေးနှင့် ညီညွတ်စွာရောင်းချမှု ရှိ/ မရှိ ပုံမှန်စစ်ဆေးရမည်။ အမှိုက်စွန့်ပစ်မှု၊ ရေရရှိသုံးစွဲမှု၊ ဈေးအိမ်သာ ရေစီးမြောင်းစသည့်တို့ စစ်ဆေးခြင်းနှင့် စုပေါင်းဈေးသန့်ရှင်းရေး ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်အောင် စည်းရုံးပညာပေးခြင်း စသည်တို့ကို ဆောင်ရွက်ရမည်။ (မြို့ပေါ် ဈေးသန့်ရှင်းရေး စစ်ဆေးခြင်းကို မြို့နယ်စည်ပင်သာယာရေးအဖွဲ့များမှ စစ်ဆေးရမည်ဖြစ်ပြီး ကျန်းမာရေးဌာနမှ ကူညီဆောင်ရွက်ပေးရန်ဖြစ်သည်။)

၁-၅-၄။ အစားအစာသန့်ရှင်းရေး

အစားအစာသန့်ရှင်းမှုရရှိစေရန်အတွက် မြို့နယ်အတွင်း အစားအစာထုတ်လုပ်သောနေရာများ၊ စားသောက်ဆိုင်များ စာရင်းပြုစုခြင်း၊ အစားအစာကို ကိုင်တွယ်ပြုလုပ်သူများ၊ ရောင်းချသူများအား ကျန်းမာရေးစစ်ဆေးခြင်း၊ စားသောက်ဆိုင်များ ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်စွာရောင်းချမှု စစ်ဆေးခြင်း၊ အစားအစာကိုင်တွယ် ရောင်းချသူများအား လေ့ကျင့်ပညာပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက် ရမည်။ (စည်ပင်သာယာရေးအဖွဲ့၊ အစားအသောက်နှင့် ဆေးဝါးကွပ်ကဲရေးဦးစီးဌာန၊ ပြည်သူ့ ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန တို့ပူးပေါင်း၍တာဝန်ယူစစ်ဆေးရမည်။) ပြည်သူ့လူထုအား အစားအစာသန့်ရှင်းရေးအတွက် အောက်ပါ အတိုင်း ပညာပေးရမည်။

- (က) သား၊ ငါး၊ အသီးအနှံများ အစိမ်းစားခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ရန် (အခွံရှိသော အသီးအနှံများ မပါ ။)
- (ခ) အစားအစာများ ကျက်အောင်ချက်ပြုတ်ရန်၊
- (ဂ) ပူနွေးသောအစားအစာများစားရန် (သို့မဟုတ်) ချက်ပြီးသောအစားအစာများ စားသုံးချိန်တွင် ဆူကျက်အောင် ပြန်လည်အပူပေးရန်၊
- (ဃ) အသုံးပြုသော အိုးခွက်ပန်ကန်စသည်များ သန့်ရှင်းသောရေဖြင့် စင်ကြယ်စွာဆေးကြောရန်၊
- (င) လက်ကိုဆပ်ပြာဖြင့် စင်ကြယ်စွာဆေးကြောရန် (အိမ်သာတက်ပြီးတိုင်းနှင့် အစားအစာ မကိုင်တွယ်မီ)၊

၂။ ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအခြေအနေစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ကူးစက်ပျံ့နှံ့မှုမဖြစ်စေရန် ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအခြေအနေ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းသည် အဓိကလုပ်ငန်းတစ်ရပ်ဖြစ်၍ အောက်ပါအတိုင်းဆောင်ရွက်ရမည် ဖြစ်သည်။

၂-၁။ ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းနည်းလမ်းများ

- (က) ဆေးရုံအခြေပြု ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း (Hospital base)
- (ခ) သတ်မှတ်နေရာအခြေပြု ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း (Sentinel site base)
- (ဂ) ဓာတ်ခွဲမှုဆိုင်ရာ အခြေပြု ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း (Laboratory base)
- (ဃ) သေဆုံးမှုအခြေပြု ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း (Death registration base)
- (င) ပြည်သူလူထုအခြေပြုနှင့် သတင်းမီဒီယာအခြေပြု ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း (Community base and Media base)

၂-၂။ ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ

- (က) ဆေးဝါးကုသမှုပေးသော ဌာနတိုင်းတွင် ရောဂါဖြစ်ပွားမှုစာရင်းများ ထားရှိခြင်းနှင့် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောလူနာစာရင်းကို ဇယား၊ ဂရပ်များဖြင့်ပြုစု၍ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်း၊
- (ခ) လစဉ်ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအခြေနေများကို ဖြစ်ပွားမှု၊ သေဆုံးမှု၊ နေရာ၊ အသက်အုပ်စု စသည်ဖြင့် ဖြန့်ဝေသုံးသပ်ခြင်း၊
- (ဂ) ယခင်နှစ်များက ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအခြေနေများကို နေရာအလိုက်၊ လအလိုက် ပြန်လည် သုံးသပ်ကြည့်ရှုခြင်း၊
- (ဃ) လွန်ခဲ့သော (၃) နှစ်ရှိ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောဖြစ်ပွားမှုကို လအလိုက် ဘားဂရပ် (သို့မဟုတ်) မျဉ်း ဂရပ်ဖြင့်ပြုစုထားရှိ၍ လက်ရှိအချိန်ကာလ၏ ဖြစ်ပွားမှုအခြေအနေကို ပြန်လည် နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊
- (င) လက်ရှိဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောဖြစ်ပွားမှုအခြေအနေကို လစဉ်ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာန၌ ဌာနခွဲများအလိုက် လချုပ်စာရင်းဇယား ပြုစုခြင်း၊
- (စ) ရပ်ကွက်၊ ကျေးရွာများမှ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှု သတင်းရယူစုံစမ်းခြင်း၊
- (ဆ) ပုဂ္ဂလိကဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများမှဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှုသတင်းရယူခြင်း၊
- (ဇ) ဆေးရုံဓာတ်ခွဲခန်းနှင့် အမျိုးသားကျန်းမာရေးဓာတ်ခွဲမှုဆိုင်ရာဌာနတို့တွင် ဓာတ်ခွဲ စစ်ဆေးထားသော ဝမ်းနမူနာအဖြေများအား စုံစမ်းထောက်လှမ်းခြင်း၊ သုံးသပ်ကြည့်ရှုပြန်လည်နှိုင်းယှဉ်ခြင်း စသည်တို့ပြုလုပ်၍ သက်ဆိုင်ရာမြို့နယ်၊ ဒေသများသို့ဆောင် လျှင်စွာ သတင်းပေးပို့ခြင်း၊

(ဈ) ရေဒီယို၊ ရုပ်မြင်သံကြား၊ သတင်းစာများနှင့် အင်တာနက် (လူမှုကွန်ယက်စာမျက်နှာ) တို့မှတစ်ဆင့် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်စဉ်များအား စုံစမ်းထောက်လှမ်းခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရပါမည်။

၃။ ဆောလျင်စွာသတိပေးခြင်း

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားရန် အလားအလာရှိသောကာလနှင့် ရောဂါဖြစ်ပွားချိန်ကာလများတွင် ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းလုပ်ငန်းများအား အရှိန်အဟုန်မြှင့်ဆောင်ရွက်၍ ရောဂါဖြစ်ပွားမှုအား ဆောလျင်စွာသတိပေးခြင်းဖြင့် ရောဂါကူးစက်ပျံ့ပွားမှုအား ထိရောက်စွာ ကာကွယ်ထိန်းချုပ်နိုင်သောကြောင့် ဆောလျင်စွာ သတိပေးခြင်းလုပ်ငန်းကို အောက်ပါအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရမည်။

၃-၁။ ပုံမှန်အပတ်စဉ်သတင်းပေးပို့ခြင်းစနစ်ဖြင့် သတိပေးခြင်း၊

ပုံမှန်အပတ်စဉ် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းစနစ်မှ ရောဂါဖြစ်ပွား သေဆုံးမှု အခြေအနေအား နေရာ၊ အသက်အုပ်စုစသည်ဖြင့် ပြန်လည်သုံးသပ်၍လည်းကောင်း၊ ဆေးရုံဓာတ်ခွဲခန်းနှင့် အမျိုးသားကျန်းမာရေးဓာတ်ခွဲခွဲဆိုင်ရာဌာနတို့တွင်ဓာတ်ခွဲစစ်ဆေးထားသော ဝမ်းနမူနာအဖြေများအား သုံးသပ်ကြည့်ရှု ပြန်လည်နှိုင်းယှဉ်ခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း လိုအပ်ပါက သက်ဆိုင်ရာဌာနများသို့ ဆောလျင်စွာ သတိပေးခြင်း၊

၃-၂။ အရေးပေါ်ချက်ချင်း သတင်းပေးပို့ခြင်းစနစ်ဖြင့် သတိပေးခြင်း

မြို့နယ်ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာနမှူး၊ မြို့နယ်ကျန်းမာရေးအရာရှိ (သို့မဟုတ်) မြို့နယ်ကျန်းမာရေးမှူးများသည် မိမိမြို့နယ်အတွင်း ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ကူးစက်ပျံ့ပွားနိုင်သော နေရာဒေသများသို့ ကွင်းဆင်းစစ်ဆေးကာ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ဖြစ်ပွားသော လူနာများ (သို့မဟုတ်) သံသယလူနာ များတွေ့ရှိပါက အချိန်တိုအတွင်း ချက်ချင်းသတင်းပေးပို့ခြင်း (ဖုန်း၊ Message၊ ဖက်စ်၊ အီးမေးလ်) ကွင်းဆင်းစစ်ဆေးခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ရေဒီယို၊ ရုပ်မြင်သံကြား၊ သတင်းစာ များနှင့် အင်တာနက် (လူမှုကွန်ယက်စာမျက်နှာ) တို့မှတစ်ဆင့် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားမှု သတင်းရရှိခြင်းမှ ညှင်းကောင်း ရောဂါဖြစ်စဉ်အား စုံစမ်းထောက်လှမ်း၍ လိုအပ်ပါက ဆောလျင်စွာသတိပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရမည်။

၄။ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်း

မိမိမြို့နယ်ဒေသအတွင်း ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ကူးစက်ပျံ့ပွားမှုများဖြစ်ပေါ်လာပါက မြို့နယ်ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများကို အောက်ပါအတိုင်း ချက်ချင်း အရေးယူဆောင်ရွက်ရမည်။

၄-၁။ နယ်မြေတာဝန်ခံခန့်အပ်ခြင်းနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများသတ်မှတ်ခြင်း

၄-၁-၁။ နယ်မြေဧရိယာတာဝန်ခံများအဖြစ် တာဝန်ပေးခြင်း

ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှော့ဖြစ်ပွားရာဒေသ (ကျေးရွာ/ ရပ်ကွက်/ မြို့နယ်) အလိုက်ကာကွယ် နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများ ထိရောက်လျင်မြန်စွာ ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် နယ်မြေတာဝန်ခံ များကို သတ်မှတ်တာဝန်ပေးရမည်။ (အထူးသဖြင့် ခန့်အပ်ထားသော ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းမရှိ သော နယ်မြေဒေသများတွင် ဆောင်ရွက်ရန်)

၄-၁-၂။ နယ်မြေတာဝန်ခံ၏ တာဝန်ဝတ္တရားများ

- (က) နေ့စဉ် မိမိတာဝန်ခံထားသော နယ်မြေအတွင်း နံနက်တစ်ကြိမ်၊ ညနေတစ်ကြိမ်ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှော့ဖြစ်ပွားမှု ရှိ/မရှိ တစ်အိမ်တက်တစ်အိမ်ဆင်းမေးမြန်းခြင်း၊
- (ခ) သက်ဆိုင်ရာနယ်မြေ ကျန်းမာရေးတာဝန်ခံထံ ဖြစ်ပွားမှု ရှိ/မရှိ သတင်းပေးခြင်း၊
- (ဂ) လိုအပ်ပါက ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကောက်ခံခြင်း၊
- (ဃ) ကျန်းမာရေးဌာန၏ ညွှန်ကြားချက်များ ထပ်ဆင့်ဖြန့်ဖြူးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခြင်း၊

၄-၁-၃။ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများအား တာဝန်ခံရမည့် နယ်မြေသတ်မှတ်ပေးခြင်း

- (က) ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၏ ကျွမ်းကျင်မှုအဆင့် (သို့မဟုတ်) အချိုးကျအဖြစ် တာဝန် ခံရမည့် နယ်မြေသတ်မှတ်ပေးရမည်။
- (ခ) ဖြစ်ပွားနေသောဒေသအတွင်း ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းအင်အား လျော့နည်းနေပါက မြို့နယ်၊ ခရိုင်၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အစီအစဉ်ဖြင့် နီးစပ်ရာဒေသများမှ ကျန်းမာ ရေးဝန်ထမ်းများအား တာဝန်ပေးနိုင်ပါသည်။
- (ဂ) ကျန်းမာရေးဌာန၏ အရံအင်အားများဖြစ်သော စေတနာ့ဝန်ထမ်းကျန်းမာရေးလုပ်သား များကိုလည်း အလားတူပူးပေါင်းဆောင်ရွက်စေရန် လုပ်ဆောင်ရမည်။

၄-၁-၄။ နယ်မြေကျန်းမာရေးဌာနတာဝန်ခံ၏ တာဝန်ဝတ္တရားများ

- (က) နယ်မြေတာဝန်ခံများမှ သတ်မှတ်ပေးပို့လာသော ရောဂါဖြစ်ပွားသူများအားသွား ရောက် စစ်ဆေးခြင်း၊
- (ခ) ရောဂါဖြစ်ပွားသူများအား ပဏာမ ကုသမှုရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (ဂ) လိုအပ်သောကုသမှုရရှိစေရန် စီမံဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (ဃ) ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်း၊
- (င) ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခြင်းစသည့်တို့ လုပ်ဆောင်ရမည်။

၄-၂။ ကွင်းဆင်းဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း

မြို့နယ်ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာနမှူး၊ မြို့နယ်ကျန်းမာရေးအရာရှိ (သို့မဟုတ်) မြို့နယ်ကျန်းမာရေးမှူးများသည် မိမိမြို့နယ်အတွင်း ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါကူးစက်ပျံ့ပွားနိုင်သော နေရာဒေသများသို့ ကွင်းဆင်းစစ်ဆေးကာ ထူးခြားဖြစ်စဉ်များရှိပါက ဆောလျင်စွာ သတင်းပေးပို့ရမည်။

၄-၂-၁။ ကွင်းဆင်းအဖွဲ့ဖွဲ့စည်းခြင်း

ကပ်ရောဂါအသွင်ဖြစ်ပွားလာပါက ကွင်းဆင်းအဖွဲ့အားအောက်ပါအတိုင်း လိုအပ်သလို ဖွဲ့စည်းရမည်။ ကွင်းဆင်းအဖွဲ့တွင်ပါဝင်ရမည့်သူများ -

- ၁။ သက်ဆိုင်ရာတိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာနမှတာဝန်ရှိသူများ၊
- ၂။ ဗဟိုကူးစက်ရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးဌာနမှဆရာဝန်များ၊ (လိုအပ်လျှင်)
- ၃။ လုပ်ငန်းခွင်နှင့်ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေးဌာနမှ တာဝန်ရှိသူ၊ (လိုအပ်လျှင်)
- ၄။ ဓာတ်ခွဲဆိုင်ရာဆရာဝန်၊ (လိုအပ်လျှင်)
- ၅။ အစားအသောက်နှင့်ဆေးဝါးကွပ်ကဲရေးဦးစီးဌာနမှ ဆရာဝန်၊ (လိုအပ်လျှင်)
- ၆။ စည်ပင်သာယာရေးအဖွဲ့မှ တာဝန်ရှိသူ၊ (လိုအပ်လျှင်)
- ၇။ ဖြစ်ပွားရာနေရာရှိတာဝန်ခံဆရာဝန်၊
- ၈။ မြို့နယ်ကျန်းမာရေးမှူး/ ကျန်းမာရေးမှူးအဆင့်(၁) /လက်ထောက်ကျန်းမာရေးမှူး၊
- ၉။ အမျိုးသမီးကျန်းမာရေးဆရာမ/ သားဖွားဆရာမ/ ကျန်းမာရေးကြီးကြပ် (၂)
- ၁၀။ အခြားအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများမှတာဝန်ရှိသူများ၊

ရောဂါဖြစ်စဉ်၏ ပြင်းထန်မှုနှင့် ဖြစ်ပွားပုံအမျိုးအစားပေါ်မူတည်၍ ကွင်းဆင်းအဖွဲ့တွင် အောက်ပါ ပုဂ္ဂိုလ်များပါဝင်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

- ၁။ ကူးစက်ဆရာဝန်ကြီး/ ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာနမှတာဝန်ရှိဆရာဝန်
- ၂။ အထူးကုသမားတော်၊
- ၃။ တိရစ္ဆာန်ဆေးကုဆရာဝန်၊
- ၄။ အဆိပ်ဗေဒဆိုင်ရာဆရာဝန်၊
- ၅။ အဏုဇီဝဗေဒဆိုင်ရာဆရာဝန်၊
- ၆။ အခြားကျွမ်းကျင်သူများ၊
- ၇။ အခြားအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ရမည့်သူများ၊
- ၈။ ဆေးရုံအုပ်ချုပ်သူများ/ဆေးရုံ၏ ကူးစက်ရောဂါထိန်းချုပ်ရေးအဖွဲ့ဝင်များ၊

၄-၂-၂။ ရောဂါဖြစ်ပွားမှုစုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း၊

- (က) နေ့စဉ်ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောဖြစ်ပွားသူ လူနာစာရင်းစနစ်တကျ ပြုစုထားရှိရမည်။ မြို့နယ်အတွင်းရှိ ဆေးရုံ၊ ဆေးပေးခန်းနှင့် ပြင်ပဆေးခန်းများတွင် ကုသသော လူနာစာရင်းကောက်ယူခြင်း၊ မြို့နယ်ပြင်ပအခြားဆေးရုံ၊ ဆေးပေးခန်းများသို့ သွားရောက်ပြု ကုသသောလူနာစာရင်းရရှိရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- (ခ) ကျေးရွာ/ ရပ်ကွက်အတွင်း နေ့စဉ်လူနာအသစ်ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန်၊ နယ်မြေတာဝန်ခံများမှ နေ့စဉ်တစ်အိမ်တက်တစ်အိမ်ဆင်း မေးမြန်းစုံစမ်းခြင်း၊ နယ်မြေတာဝန်ခံ များမှ နယ်မြေကျန်းမာရေးတာဝန်ခံထံသို့ နေ့စဉ်ဖြစ်ပွားသူ ရှိမရှိ သတင်းပေးပို့ခြင်း၊ နယ်မြေကျန်းမာရေးတာဝန်ခံများမှ သတင်းပေးပို့လာသောလူနာအား သွားရောက်စစ်ဆေးခြင်း၊ နေ့စဉ်ဖြစ်ပွားမှုသေဆုံးမှုများကို စာရင်းဇယားပြုစုထားရှိပြီး မြေပုံများဖြင့် ပြုစုရေးဆွဲပြသခြင်း၊ လူနာ၏ နေအိမ်ပတ်ဝန်းကျင်စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း၊ လိုအပ် ပါ ကပြုပြင်ရန်ညွှန်ကြားခြင်းနှင့် အတူနေသူများအားစစ်ဆေးခြင်း၊ နယ်မြေကျန်းမာရေးတာဝန်ခံမှ ရောဂါဖြစ်ပွားသူစာရင်း နေ့စဉ် ၁၂:၀၀ နာရီတွင် မြို့နယ်ဝမ်းပျက် ဝမ်းလျှော ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးကော်မတီသို့ သတင်းပေးပို့ခြင်း၊ ပြင်ပဆေးကုခန်းများမှ နေ့စဉ် ဖြစ်ပွားသူ စာရင်းများ ပေးပို့ခြင်း၊ ရောဂါဖြစ်ပွားသူမရှိကလည်း မရှိကြောင်း သတင်းပေးပို့ခြင်းများကို ဆောင်ရွက်ရမည်။

၄-၁-၅။ ပြင်ပဆရာဝန်များ၊ ဆေးခန်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊

- (က) ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားချိန်တွင် ပြင်ပဆေးကုဂေဟာများရှိ ဆရာဝန်များ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုသည် ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးများအတွက် အလွန်ထိရောက်ပါသည်။
- (ခ) မိမိဒေသမြို့နယ်အတွင်းရှိ ပြင်ပဆေးကုဂေဟာများမှ ဆရာဝန်များနှင့် ရောဂါဖြစ်ပွားမှုဆောလျင်စွာ သတင်းပို့ရေးကိစ္စညှိနှိုင်းခြင်း၊ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှော ရောဂါပြုစုကုသမှုဆင့်ပွား လေ့ကျင့်သင်ကြားခြင်း၊ ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ ပြုလုပ်ရမည်။
- (ဂ) မြန်မာနိုင်ငံဆရာဝန်အသင်းနှင့် ညှိနှိုင်း၍လည်းကောင်း မြို့နယ်အတွင်းစည်းရုံးရေးအသွင်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ သက်ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များ၏ တည်ဆဲလုပ်ထုံးလုပ်နည်း၊ နည်းဥပဒေ၊ ဥပဒေများ အသုံးပြု၍ လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

၄-၃။ ဆောလျင်စွာ ရောဂါရှာဖွေကုသပေးခြင်း

၄-၃-၁။ ဆေးကုသမှုလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ခြင်း

- (က) ယာယီဆေးခန်းများကို (၂၄) နာရီပတ်လုံး ဖွင့်လှစ်ထားရှိမည်။ ဖွင့်လှစ်ထားရှိကြောင်း ပြည်သူလူထုအား အသိပေးနှိုးဆော်ထားရမည်။
- (ခ) အရေးပေါ်လူနာတင်ယာဉ် အဆင်သင့်ထားရှိခြင်းနှင့် ထားရှိမှုကို ပြည်သူလူထုအား အသိပေးထားရမည်။
- (ဂ) ဆေးခန်း၊ ဆေးရုံများမှ အခြားဆေးရုံသို့လွှဲပြောင်းရာတွင် လိုအပ်သော အရည်ဖြည့်စွက်သွင်းမှု အစီအစဉ်တစ်ပါတည်းဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
- (ဃ) ဝမ်းလျှောသဖြင့် ခန္ဓာကိုယ်အရည်ခမ်းခြောက်မှုကို ထုတ်ပြန်ထားသောကုထုံးအတိုင်း တိကျစွာ လိုက်နာဆောင်ရွက်ရမည်။
- (င) ပြင်ပပုဂ္ဂလိကဆရာဝန်များအား သတ်မှတ်ကုထုံးအတိုင်း လိုက်နာဆောင်ရွက်ညွှန်ကြားခြင်း၊ လိုအပ်ပါက လေ့ကျင့်သင်ကြားခြင်းပြုလုပ်ရမည်။
- (စ) မိမိမြို့နယ်ဆေးရုံများတွင် ကူးစက်လူနာများအတွက် သီးသန့်ခန်းများထားရှိ၍လက်ခံကုသနိုင်ရမည်။ လိုအပ်မှသာ ကူးစက်ရောဂါကုဆေးရုံကြီးများသို့ လွှဲပြောင်းပေးပို့ရမည်။
- (ဆ) လူနာ၏ အညစ်အကြေးများကို စနစ်တကျ ပိုးသန့်စင်မှု ပြုလုပ်ရမည်။
- (ဇ) လူနာလာရောက်ကြည့်ရှုမှုများကို ကန့်သတ်ရန်လိုအပ်သည်။ လူနာစောင့်များအား ထိရောက်စွာ ကျန်းမာရေးပညာပေးရမည်။

၄-၃-၂။ ရောဂါဖြစ်ပွားသူများနှင့် အတူနေသူများအား ကြိုတင်ကာကွယ်ဆေး တိုက်ကျွေးခြင်း၊

- (က) ပြင်းထန်ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ဖြစ်ပွားသူလူနာ (သို့မဟုတ်) ကာလဝမ်းရောဂါပိုးတွေ့လူနာများနှင့် အတူနေသူများအား ကွင်းဆင်းစစ်ဆေး၍ လိုအပ်ပါက ကြိုတင်ကာကွယ်ဆေးတိုက်ကျွေးခြင်း၊
- (ခ) အတူနေများတွင် ရောဂါဖြစ်ပွားမှုရှိမရှိကို နယ်မြေတာဝန်ခံများ၊ နယ်မြေကျန်းမာရေးတာဝန်ခံများက အမြဲ အနီးကပ်စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုရမည်ဖြစ်ပါသည်။

၄-၃-၃။ ပြင်းထန်ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှော့ရောဂါအတွက် ကုသရေးလမ်းညွှန်

Antibiotics used to treat cholera			
Drugs	Dose	Frequency	Remark
Doxycycline*	300 mg (single dose)	4 time/day for 3 day	<i>*First-line drug</i>
Azithromycin and Erythromycin are acceptable alternatives to Doxycycline for children and pregnant women			
Erythromycin	12.5 mg/kg	4 time/day for 3 day	For young children
Tetracycline	12.5 mg/kg		<i>Resistance may be</i>
Where Tetracycline -resistant strains, alternative antimicrobial regimens include Azithromycin, Erythromycin, or Ciprofloxacin.			
add Zinc	10 mg	Daily for 10 days	For children under 6 months of age:
add Zinc	20 mg	Daily for 10 days	For children 6 months to 5 years of age:
Note: - For Cholera cases with severe dehydration only - But as a priority for the most vulnerable patients; children under five, elderly, malnourished, patients with convulsions			

Antibiotics used for Chemoprophylaxis		
Antibiotic	Children	Adults
Doxycycline	-	300 mg (single dose)
For Severe Sign of Dehydration		
Age	Give IV drips of Ringer's Lactate or if not available Cholera Saline (Normal Saline)	
	30 ml/ Kg	70 ml/ Kg
Less than 1 year	First 1 hour	5 hours

Age 1 year and older	30 minutes	2½ hours
Give ORS 5 ml/ Kg/hour as soon as the patient can drink		
Total amount per day : 200 ml/kg during the first 24 hours		

For Some Sign of Dehydration						
Approximate amount of ORS to give in the first 4 hours						
Age	Less than 4 months	4-11 months	12-23 months	2-4 years	5-14 years	15 years or older
Weight	Less than 5kg	5-7.9 kg	8-10.9 kg	11-15.9 kg	16-29.9kg	30 kg or more
ORS in ml	200-400	400-600	600-800	800-1200	1200-2200	2200-4000

For No Sign of Dehydration			
Age	Less than 2 years	2-9 years	10 years and above
ORS in ml	50-100 ml (1/4 – ½ cup) up to approximately ½ litre a day	100-200 ml up to approximately 1 litre a day	As much as wanted, up to approximately 2 litre a day

၄-၄။ အခြားကွင်းဆင်းဆောင်ရွက်ခြင်း

၄-၄-၁။ ဓါတ်ခွဲစစ်ဆေးခြင်း

- (က) ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားချိန်တွင် ဓါတ်ခွဲခန်းများကို နေ့စဉ် (၂၄) နာရီပတ်လုံး ဖွင့်လှစ်ထားရှိရမည်။
- (ခ) ဆေးရုံများတွင် ဝမ်းရောဂါပိုးစစ်ဆေးနိုင်အောင် လေ့ကျင့်ထားရှိရမည်။
- (ဂ) ဝမ်းနမူနာရယူရာတွင် စနစ်တကျမှန်ကန်စွာရယူနိုင်ရန်လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးရမည်။
- (ဃ) ဝမ်းနမူနာ ရယူရာတွင် လူနာအရေအတွက်များပြားပါက သင့်လျော်သော အချိုးကို ရယူစစ်ဆေးရမည်။
- (င) ပဋိဇီဝဆေး မတိုက်ကျွေးမီ ဝမ်းနမူနာရယူနိုင်ပါက အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။

- (စ) အတူနေများထံမှ ဝမ်းနမူနာရယူခြင်းကို သာမန်အားဖြင့် ပြုလုပ်ရန်မလိုပါ။ သို့သော် လိုအပ်၍ ညွှန်ကြားသောအခါတွင်ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (ဆ) Rapid Diagnostic Test Kit ရရှိနိုင်ပါက ပြင်းထန်သော ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ ဖြစ်ပွားသူ၏ ဝမ်းနမူနာများကို ဆောလျင်စွာ စစ်ဆေးရမည်။
- (ဇ) ပြင်းထန်သော ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဖြစ်ပွားသူ၏ ဝမ်းနမူနာများရယူ၍ အမျိုး သားကျန်းမာရေးဓာတ်ခွဲမှုဆိုင်ရာဌာနသို့ ပေးပို့စစ်ဆေးပြီး ရောဂါအတည်ပြုရမည်။
- (ဈ) ဓါတ်ခွဲစစ်ဆေးပြီးအဖြေများကို အမြန်ဆုံးရရှိအောင်ပေးပို့ရမည်။
- (ည) ပိုးတွေ့လူနာများ၏ စာရင်းကို သီးခြားပြုစု၍ အစီရင်ခံပေးပို့ရမည်။
- (ဋ) ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဓါတ်ခွဲအဖြေကို စောင့်ဆိုင်းရန် မလိုပါ။
- (ဌ) ဆေးရုံဆေးပေးခန်းများသို့ သေဆုံးလျှက်ရောက်ရှိလာသော လူနာအလောင်းတိုင်းအား စအိုတို့ဖက် (Rectal swab) ရယူစစ်ဆေးရမည်။

၄-၄-၂။ လူနာပို့ဆောင်ခြင်း

- (က) အရေးပေါ်လူနာတင်ယာဉ် အဆင်သင့်ထားရှိခြင်းနှင့် ထားရှိမှုကို ပြည်သူလူထုအား အသိပေးထားရမည်။
- (ခ) မိမိမြို့နယ်/ ရပ်ကွက်/ ကျေးရွာတွင် ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ လူနာများဆေးရုံသို့ အချိန်မီပို့ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများ စေတနာရှင်များနှင့်ပူးပေါင်း၍ စီစဉ်ထားရှိရမည်။ လူမှုရေးအခက်အခဲကြောင့်ဆေးရုံသို့အချိန်မီမရောက်ရှိခြင်း မဖြစ်စေ ရန် အထူးသတိထားရမည်။
- (ဂ) လူနာပို့ဆောင်ရာတွင် လုံလောက်သော အရည်ဖြည့်စွက်မှု စဉ်ဆက်မပြတ်ရရှိစေရန် စီမံ၍ ပေးပို့ရမည်။
- (င) ပို့ဆောင်ပေးသော ယာဉ်အားပိုးသတ်ဆေးဖျန်းခြင်းနှင့် လိုအပ်ပါက ပို့ဆောင်သူများ အား ကူးစက်ခြင်းမရှိစေရန် ပညာပေးရမည်။

၄-၄-၃။ လူနာ၏ နေအိမ်ပတ်ဝန်းကျင်ပိုးသန့်စင်ရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ခြင်း

- (က) ကျန်းမာရေးဌာနများတွင် အရေးပေါ်ဆေးဖျန်းအဖွဲ့များအနည်းဆုံး (၂) ဖွဲ့စည်းထား ရှိရမည်ဖြစ်ပြီးရောဂါဖြစ်ပွားမှု အခြေအနေပေါ်မူတည်၍ လိုအပ်သလို ဖွဲ့စည်းထားရ မည်။

- (ခ) ပြင်းထန်ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောလူနာ (သို့မဟုတ်) ကာလဝမ်းရောဂါပိုး တွေ့လူနာများ၏ နေအိမ်၌ ပိုးသတ်ဆေး (၃) ရက်ဆက်တိုက်ဖျန်းပေးရမည်။
- (ဂ) လူနာ၏ နေအိမ်နှင့်အလွန်နီးကပ်သောနေအိမ်များရှိပါက တစ်ဆက်တည်းဆေးပတ်ဖျန်းရမည်။
- (ဃ) ဆေးပတ်ဖျန်းမှုလုပ်ငန်းကို ထိရောက်စွာ ကြီးကြပ်ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (င) ဆေးပတ်ဖျန်းပြီးသော နေအိမ်များ၏ စာရင်းများကို ပြုစုထားရှိရမည်။

၄-၄-၄။ ကူးစက်ရောဂါဖြင့်သေဆုံးသူများ၏ ဈာပနကိစ္စ

ပြင်းထန်သော ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ (သို့မဟုတ်) ကာလဝမ်းရောဂါဖြင့် သေဆုံးပါက ဈာပနကိစ္စကို အကျဉ်းချုံး၍ အမြန်ဆုံးဆောင်ရွက်နိုင်ရမည်။ သေဆုံးသူ၏ နေအိမ် အား ပိုးသတ်ဆေးများပတ်ဖျန်းရမည်။ လူစုလူဝေးများအားအစားအသောက်များဖြင့် ကျွေးမွေးညှိခံခြင်းကို အထူးကြပ်မတ်မှုမပေးနိုင်ပါက ပိတ်ပင်တားဆီးရမည်။

၄-၄-၅။ အစားအစာများ၊ အစားအစာထုတ်လုပ်သည့်ဌာနများ၊ အစားအစာရောင်းချ သူများအား စစ်ဆေးခြင်း။

- (က) မိမိမြို့နယ်အတွင်း ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောဖြစ်ပွားစေနိုင်သည့် အစားအသောက်ထုတ်လုပ်သည့် ဌာနများအားကွင်းဆင်းစစ်ဆေးခြင်း၊ အစားအစာကိုင်တွယ်သူများအား ကျန်းမာရေး စစ်ဆေးပေးခြင်း၊ လိုအပ်ပါက ထိရောက်သော ဆေးကုသမှုများ ပြုလုပ်စေပြီးမှသာ အစားအစာကိုင်တွယ်စေရမည်။
- (ခ) စားသောက်ဆိုင်များအား နေ့စဉ် စစ်ဆေးရမည်။
- (ဂ) အစားအစာထုတ်လုပ်သည့်ဌာန (သို့မဟုတ်) ရောင်းချသည့်ဆိုင်တွင် ရောဂါဖြစ်ပွားပါကလုံလောက်စိတ်ချရသော အချိန်အတိုင်းအတာအထိ ယာယီရောင်းချ ထုတ်လုပ်ခွင့်ကို ပိတ်ပင်ရမည်။
- (ဃ) ထုတ်လုပ်ရောင်းချသော ပစ္စည်းများ၊ ဆိုင်များမှတစ်ဆင့် ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားသည်ဟု ယုံကြည်ရပါက၊ ၎င်းထုတ်လုပ်ရောင်းချခြင်းများကို ယာယီပိတ်ပင်ရမည်။
- (င) ဤကဲ့သို့ ယာယီပိတ်ပင်ထားစဉ် ကျန်းမာရေးနှင့် ညီညွတ်မှုရှိစေရန်အတွက် ပြင်ဆင်ရန်ညွှန်ကြားခြင်း၊ ပြန်လည်စစ်ဆေးခြင်းနှင့်ရောင်းချခွင့် ပြန်လည်ထုတ်ပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (စ) ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားချိန်တွင် အစားအစာနှင့်ဆေးဝါးဌာန၊ အမျိုးသားခါတ်ခွဲဌာနတို့ ပူးပေါင်း၍ အစားအစာများစစ်ဆေးရမည်။

(သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ၏ လမ်းညွှန်ချက်ခံယူ၍ ဆောင်ရွက်ရပါမည်။)

၄-၄-၆။ ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေးဆောင်ရွက်ခြင်း။

- (က) ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပွားသည့်နေရာ ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ရေထွက်ပင်ယင်းများ စစ်ဆေးခြင်း၊ ပြုပြင်ရန် စီမံဆောင်ရွက်ခြင်းပြုလုပ်ရမည်။
- (ခ) အများပြည်သူများအသုံးပြုနေသော ရေထွက်ပင်ရင်းများမှ ရေနမူနာများယူ၍ ဓါတ်ခွဲစစ်ဆေးမှု ပြုလုပ်ရမည်။
- (ဂ) ရေထွက်ပင်ယင်းများအား နေ့စဉ်ကလိုရင်းဆေးခပ်ခြင်းနှင့် ကလိုရင်း ဆေးကြွင်းရှိ မရှိ စစ်ဆေးခြင်း ပြုလုပ်ရမည်။
- (ဃ) အမှိုက်သရိုက်များ ရှင်းလင်းရေး၊ ယင်နှိမ်နင်းရေး၊ ရေမြောင်းသန့်ရှင်းရေးလုပ်ငန်းများကို သက်ဆိုင်ရာဌာနများ၊ လူထုအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပြည်သူလူထုများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရမည်။
- (င) ယင်လုံအိမ်သာဆောက်လုပ်သုံးစွဲရေးကိုပိုမို ထိရောက်စွာ အရေးယူဆောင်ရွက်ရမည်။

၄-၄-၇။ ရောဂါဖြစ်ပွားမှုသတင်းပေးပို့ခြင်း။

- (က) ကူးစက်ရောဂါသတင်းပေးပို့မှုကို သက်ဆိုင်ရာမြို့နယ် အထူးရောဂါနှိမ်နင်းရေးအဖွဲ့ (ဗဟိုကူးစက်ရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးဌာနခွဲ) မှ ကန့်သတ်ထားရှိရမည်။
- (ခ) အစီရင်ခံစာများကို ကနဦးအစီရင်ခံစာ၊ နေ့စဉ်/ အပတ်စဉ် အစီရင်ခံစာ၊ ပြီးဆုံးမှု အစီရင်ခံစာ စသည်ဖြင့် ဆင့်ကဲအစီရင်ခံရမည်။
- (ဂ) နေ့တစ်နေ့၏ အစီရင်ခံကာလသည် ၎င်းရက် (၀၀.၀၀) နာရီမှ (၂၄) နာရီထိ အချိန်ကို ဆိုလိုသည်။
- (ဃ) သတင်းပေးပို့ရမည့်ဌာနများသည် နေ့စဉ် နံနက် (၁၀.၀၀)တွင် မြို့နယ် အထူးရောဂါနှိမ်နင်းရေးအဖွဲ့သို့ အရောက်ပေးပို့ရမည်။ ဖြစ်ပွားမှုမရှိပါက မရှိကြောင်းသတင်း ပေးပို့ရမည်။
- (င) မြို့နယ်မှ ပြည်နယ်/ တိုင်းသို့ (၁၂.၀၀) နာရီအရောက်သတင်းပေးပို့ရမည်။
- (စ) ပြည်နယ်/ တိုင်းများမှ ဗဟိုသို့နေ့စဉ် (၁၄.၀၀) နာရီအရောက် သတင်းပေးပို့ရမည်။
- (ဆ) ဗဟိုအဖွဲ့မှ ဝန်ကြီးဌာနသို့ နေ့စဉ်(၁၆.၀၀)နာရီအရောက် အစီရင်ခံသတင်းပေးပို့ ရမည်။
- (ဇ) တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ်၊ မြို့နယ်များတွင် နေ့စဉ်ဖြစ်ပွားမှု၊ ဆောင်ရွက်ထားရှိမှုများကို စာရင်းဇယားမြေပုံကားချပ်များဖြင့် ရေးဆွဲပြုစုထားရှိရမည်။

၅။ ကျန်းမာရေးအသိပညာပေးခြင်း

၅-၁။ ကျန်းမာရေးအသိပညာပေးရာတွင် ပါဝင်ရမည့်အချက်များ

- (က) ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါဆိုင်ရာ ကြိုတင်ကာကွယ်နှိမ်နင်းရေး၊
- (ခ) ခန္ဓာကိုယ်အရည်ခမ်းခြောက်မှုပြန်လည်ဖြည့်တင်းနည်းများ (အရေးပေါ်ပြုစုကုသရေး)
- (ဂ) တစ်ကိုယ်ရေသန့်ရှင်းရေး၊
- (ဃ) သန့်ရှင်းလတ်ဆတ်သော အစားအစာများ ချက်ပြုတ်ပြင်ဆင် စားသုံးရေး၊
- (င) ရေကောင်း ရေသန့်ရရှိရေး၊
- (စ) ယင်ပေါက်ပွားမှုနှင့် ယင်ကောင်နှိမ်နင်းရေး၊
- (ဆ) ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေး
- (ဇ) ရောဂါဖြစ်ပွားမှု တိုင်ကြား သတင်းပို့စနစ်

စသည်တို့ကို ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများသည် မိမိဒေသအတွင်းရှိ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းတို့နှင့် ပူးပေါင်း၍ ပြည်သူလူထုထံသို့ ဆင့်ပွားပညာပေးနည်းများ ချမှတ်အသုံးပြုရမည်။

၅.၂။ ကျန်းမာရေးအသိပညာပေးရာတွင် ဆောင်ရွက်ရမည့်အချက်များ

- (က) ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းအားလုံးသည် မိမိတာဝန်ခံရသည့်နယ်မြေတွင် တစ်ဦးချင်းကိုလည်းကောင်း၊ အုပ်စုလိုက်ကိုလည်းကောင်း ပညာပေးမှုဆောင်ရွက်ရမည်။
- (ခ) ဝန်ထမ်းမဟုတ်သော နယ်မြေတာဝန်ခံများ၊ ပညာပေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်နိုင်ရန် မြို့နယ်ကျန်းမာရေးဌာနက ကူညီစီစဉ်ပေးရမည်။ (ဥပမာ- သင်တန်းပေးခြင်း၊ ပိုစတာ၊ လက်ကမ်းစာစောင်ထောက်ပံ့ခြင်း)
- (ဂ) ဗဟိုကြီးကြပ်ရေးအဖွဲ့က ရေဒီယို၊ ရုပ်မြင်သံကြား၊ သတင်းစာများနှင့် အင်တာနက် (လူမှုကွန်ယက်စာမျက်နှာ) များမှတစ်ဆင့်ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်း၊ ပိုစတာ၊ လက်ကမ်းစာဆောင်များထုတ်ဝေခြင်း၊ ရုပ်ရှင်ရုံများတွင် ပညာပေးစာလိုက်များပြသခြင်း စသည်တို့ဆောင်ရွက်ရမည်။ လိုအပ်ပါက ရပ်ကွက်အတွင်းလှည့်လည်၍ အသံချဲ့စက်များဖြင့် ပညာပေးလှုံ့ဆော်မှုအစီအစဉ်ချမှတ် ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (ဃ) ဈေးများ၊ အစားအစာထုတ်လုပ် ကိုင်တွယ်ရောင်းချသူများအား ပညာပေးရမည်။
- (င) စာသင်ကျောင်းများတွင် ကျောင်းသားကျောင်းသူများအား ပညာပေးအစီအစဉ်ချမှတ်ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (စ) ပညာပေးပိုစတာများကို ကျန်းမာရေးအဆောက်အဦများ၊ အစိုးရဌာနများ၊ အသင်းအဖွဲ့များ၊ ဈေးနှင့် လူစုလူဝေးရာ နေရာများတွင် ကပ်ထားရမည်။

(ဆ) လိုအပ်ပါက ဆေးပေးခန်းများတွင်လည်းကောင်း၊ အိမ်တိုက်ရာရောက်လှည့်လည်၍ လည်းကောင်း ကျန်းမာရေးအသိပညာပေးခြင်းလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရမည်။

လုပ်ငန်းနည်းလမ်းများ

ကလိုရင်းဆေးခတ်နည်း

ကလိုရင်းဆေးခတ်ခြင်းဆိုသည်မှာ ကလိုရင်းဓာတ်ငွေ့ကို ရေထဲသို့ပျံ့နှံ့သွားအောင် ပြုလုပ် ခြင်းဖြင့်ရောဂါဖြစ်စေသည့် ပိုးမွှားများအားထိန်းချုပ်ခြင်း၊ သေကြေပျက်စီးစေပြီးသောက်သုံးရန် သင့်လျော်သော ရေကောင်းရေသန့်ရရှိခံစားရန်အတွက် ဆောင်ရွက်ပေးရသော ရေသန့်စင်ရေး နည်းလမ်းကောင်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပေသည်။

ကလိုရင်းဆေးခတ်ရာတွင် အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း စနစ်တကျဆောင်ရွက်ရမည်။

၁။ ကလိုရင်းဆေးခတ်ရာတွင် လိုအပ်သောပစ္စည်းများ -

- (က) ဗလီချင်းပေါင်ဒါ
- (ခ) ပေတံ/ ပေကြိုးခွေ
- (ဂ) အလေးကြိုး
- (ဃ) ပလပ်စတစ်ခွက်
- (င) ကြေစွန်း/ စတီးစွန်း (ဟင်းစားစွန်း)
- (စ) ဆေးမွှေတံ
- (ဆ) ပိုတက်ဆီယမ် အိုင်အိုဒိုက်
- (ဇ) ထမင်းရည်/ ကော်ရည်
- (ဈ) ဖန်ခွက်
- (ည) ရေပုံးနှင့်ကြိုး

၂။ ရေညစ်ညမ်းမှုနှင့် ဆေးလတ်ဆပ်မှုကို လေ့လာပါ။

၃။ ရေတွင်း အလျား၊ အနံ (သို့မဟုတ်) အချင်းနှင့် ရေအနက်ကို တိုင်းတာပါ။

၄။ ရေဂါလံပေါင်း တွက်ချက်ပါ။

- (က) ရေဂါလံပေါင်း (ရေတွင်း) = ၅ x (အချင်း) x (အချင်း) x (ရေအနက်)
- (ခ) ရေဂါလံပေါင်း (ရေကန်) = ၆.၂၅ x (အလျား) x (အနံ) x (ရေအနက်)

ယူနစ် = ပေ

၅။ ဆေးပမာဏတွက်ချက်ပါ။ (ရေတွင်းသန့်ရှင်းရေးအတွက်) ကလိုရင်းဓာတ်ငွေ့ (၂၅-၃၅) ရာခိုင်နှုန်းပါသော ဗလီချင်းပေါင်ဒါကို အသုံးပြုပါ ကရေဂါလံတစ်ထောင်လျှင် ဆေးမှုန့်အောင်စဝက်မှ

တစ်အောင်စ (ဟင်းစားစတီးဇွန်း ၁ ဇွန်းမှ ၂ ဇွန်း) နှုန်းကို ရေညစ်ညမ်းမှုနှင့် ဆေးအာနိသင်အရ အတိုးအလျှော့တွက်ချက်ပါ။ (ရေညစ်ညမ်းမှုများလျှင် ဆေးတိုးခပ်ရမည်။) ကလိုရင်းဓာတ်ငွေ့ (၆၅-၇၀) ရာခိုင်နှုန်းပါသော ဗလီချင်းပေါင်ဒါကိုအသုံးပြုပါက ဆေးခပ်နှုန်းမှာ အထက်ဖော်ပြပါ ဆေးခပ်နှုန်း၏ တစ်ဝက်ဖြစ်ပါသည်။

၆။ ရေပုံးဖြင့် ရေအပြည့်ဖြည့်ပါ။

၇။ လက်နှစ်လုံးခန့်သွန်ပစ်ပါ။

၈။ ပြီးလျှင် ပလပ်စတစ်ခွက်ထဲတွင် လိုအပ်သောဆေးပမာဏကို ဟင်းစားဇွန်းဖြင့် ချိန်ထည့်ပါ။

၉။ ရေအနည်းငယ်ထည့်၍ မွှေတံဖြင့် မုန့်နှစ်ရည်ကဲ့သို့ဖြစ်အောင်မွှေပါ။

၁၀။ မုန့်နှစ်ရည်ကဲ့သို့ဖြစ်သောအခါ ရေထပ်ထည့်၍ မွှေပါ။

၁၁။ ဆေးဖျော်ရည်ကို အမှတ်စဉ် (၇) အရ ပြင်ဆင်ထားသောရေပုံးထဲသို့ လောင်းထည့်ပါ။

၁၂။ သမအောင် မွှေတံဖြင့် မွှေပါ။

၁၃။ ရေပုံးကို ရေတွင်းထဲသို့ (၂) ပေခန့်မြုပ်အောင်နှစ်ပြီး နေရာအနှံ့ နိမ့်ချည်မြင့်ချည် ပြုလုပ်ပါ။

၁၄။ ရေပုံးကိုပြန်ဆွဲတင်ပြီး ရေပုံးထဲမှရေကို ရေတွင်းထဲသို့ ဖြည်းညှင်းစွာ လောင်းချပါ။

၁၅။ ဆေးခပ်ပြီး မိနစ် (၃၀) ခန့်ကြာသည်အထိစောင့်၍ ကလိုရင်း အကြွင်းရှိ၊ မရှိ စမ်းသပ်ပါ။

၁၆။ အကယ်၍ ကလိုရင်းအကြွင်းမရှိပါက ပထမဆေးခပ်သည့်အတိုင်း ဆေးပမာဏတစ်ဝက်ခန့် လျှော့ပြီး ဆေးပြန်ခပ်ပါ။

၁၇။ ကလိုရင်းအကြွင်းရှိကြောင်း သိရှိပါက ကလိုရင်းဆေးခတ်ခြင်း ပြီးမြောက်အောင်မြင်သည် ဟု မှတ်ယူပါ။

ကလိုရင်းဆေးအကြွင်း ရှိ/ မရှိ စမ်းသပ်နည်း

ဓာတ်ပြုချိန် မိနစ် (၃၀) ကြာစောင့်ပြီးနောက်

နည်းလမ်း (၁)။ အနံ့ခံနည်း

ဆေးအသုံးမပြုသော ပုံး/ ခွက်/ လက်ဖြင့် ရေကိုယူ၍ အနံ့ခံစမ်းသပ်ပါ။ အနံ့ရှိလျှင် အကြွင်းရှိသည်။

နည်းလမ်း (၂)။ ပိုတက်ဆီယမ်အိုင်အိုဒိုက်နည်း

ကလိုရင်းဆေးခတ်ပြီးရေတွင် ပိုတက်ဆီယမ်အိုင်အိုဒိုက် (၂) ခဲ၊ (၃) ခဲ ထည့်မွှေ၍ ထမင်းရည်ထည့်လိုက်လျှင် မိုးပြာရောင်ပြောင်းပါက အကြွင်းရှိသည်။

နည်းလမ်း (၃)။ ခေတ်မီကလိုရင်းအကြွင်းစမ်းသပ်ကိရိယာများဖြင့်စမ်းသပ်နည်း

အသင့်ဖျော်ထားသော အိမ်သုံးဆေးခတ်နည်း

အဆင့် (၁)။ ဗလီချင်းပေါင်ဒါ ဆေးမှုန့် ဟင်းစားဇွန်း (၂) ဇွန်းကို ရေသန့်နှင့် ရေငှက်ပျောဖူးပုလင်း (၁) ပုလင်းဖြင့်ဖျော်၍ အရောင်ရှိသောပုလင်းဖြင့်ထည့်ပါ။

အဆင့် (၂)။ ရေတစ်ဂါလံတွင် ဆေးဖျော်ရည်ကြည် လဖက်ရည်ဇွန်း(၁) ဇွန်းကို ရေ (၂) ဂါလံဝင် သောက်ရေအိုးထဲသို့ ထည့်၍သုံးပါ။

နောက်ဆက်တွဲ

CHOLERA

ပြင်းထန်ဝမ်းပျက်၊ ဝမ်းလျှောရောဂါ

ပြင်းထန်ဝမ်းပျက်၊ ဝမ်းလျှော

ရောဂါပိုး

- Vibrio Cholerae ဘက်တီးရီးယားရောဂါပိုး

ရောဂါသွင်ပြင်လက္ခဏာ

- ရောဂါဖြစ်မြစ်မရှိသောနေရာဒေသတွင် အသက် (၅) နှစ်နှင့် အထက် လူတစ်ဦး ဝမ်းအရည်များသွားပြီး ရေ/ဆားခါတ်များ ဆုံးရှုံးပြီး သေဆုံးသွားခြင်း
- ဝမ်းရောဂါဖြစ်လေ့ရှိသော နေရာဒေသတွင် အသက် (၅) နှစ်နှင့် အထက် လူတစ်ဦး ရုတ်တရက် အရည်ဝမ်းများသွားခြင်း (အန်လျှင်အန်မည်)

သံသယ

- အထက်ပါ ရောဂါသွင်ပြင်လက္ခဏာများကိုတွေ့ရလျှင်

အတည်ပြု

- Vibrio Cholerae O1 of 0139 ကိုခါတ်ခွဲစစ်ဆေးတွေ့ရှိလျှင် ကူးစက်အသွင်ဖြစ်ပွားမှုသတ်မှတ်ခြင်း
- လူနာတွင် ဝမ်းရောဂါပိုးတွေ့လျှင်

ရောဂါသိုလှောင်ရာဖြစ်မြစ်

- လူ

ရောဂါပြန့်နှံ့ပုံ

- အစားအသောက်၊ ရေတို့မှတစ်ဆင့် ရောဂါကူးစက်ပြန့်နှံ့သည်

ရောဂါပျိုးရက်

- နာရီပိုင်းမှ (၅) ရက်၊ ပျမ်းမျှ (၂-၃) ရက်

ကူးစက်နိုင်သောကာလ

- လူနာ၏မစင်တွင် ရောဂါပိုးရှိနေလျှင် (ဝမ်းရပ်ပြီး ရက်အနည်းငယ်ခန့်)

ကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းများ

- ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်း၊
- ယင်လုံအိမ်သာသုံးစွဲစေခြင်း၊
- ရေတွင်းရေကန်ဆေးခပ်စေခြင်း၊
- ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေး/ ယင်ကောင်နှိမ်နှင်းရေး၊
- အစားအသောက်များကို သန့်ရှင်းစွာကိုင်တွယ်စေခြင်း (လူထု/ စားသောက်ဆိုင်များ)
- လသားကလေးငယ်များအား မိခင်နို့သာတိုက်ကျွေးစေခြင်း၊

နှိမ်နှင်းရေးလုပ်ငန်းများ

- ရောဂါဖြစ်လျှင် ချက်ချင်းသတင်းပေးပို့ခြင်း၊

- လူနာအား ညွှန်းပို့၍ သီးသန့်ထားရှိ၍ ထိရောက်စွာကုသခြင်း၊
Rehydration; Oral/ Nasogastric/ IV plus Antibiotics.
(see Treatment guidelines of severe diarrhea)
- ရောဂါအတည်ပြုနိုင်ရန်အတွက် လူနာနှင့်လိုအပ်ပါက အတူနေ
များအား ဝမ်းနမူနာစစ်ဆေးခြင်း၊
- လူနာသစ်ရှာဖွေခြင်း၊ လူနာနှင့်အတူနေသူများအား ကာကွယ်
ဆေး တိုက်ကျွေးခြင်း၊
- ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်း၊ အဓိက (၅) ချက်
- ဝမ်းပျက်လျှင်ကျန်းမာရေးဌာနသို့ပြရန်
- ဆေးခန်းသို့လာခိုက် ဓါတ်ဆားရေသောက်ရန်
- အစာ(စားပြီး/မစားမီ)နှင့် အိမ်သာသုံးပြီးတိုင်း သေချာလက်
ဆေးရန်
- အစားအသောက်ကျက်အောင်ချက်စားရန်
- ရေကောင်းရေသန့်သောက်သုံးရန်
- ရေတွင်းရေကန်ဆေးခပ်စေခြင်း၊ အိမ်ရှိသောက်ရေကိုကလိုရင်း
ခတ်ဆေးခြင်း (ဥပမာ-Water Guard)
- ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေး/ ယင်လုံအိမ်သာသုံးစွဲစေခြင်း၊
ယင်ကောင်နှိမ်နှင်းရေး (ပိုးသတ်ဆေးများဖျန်းခြင်း၊ ဖြူးခြင်း)
- လူစုဝေးခြင်းကိုရှောင်စေခြင်း၊ အသုဘရှိလျှင် အကျဉ်းရုံးစေ
ခြင်း၊

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာနှင့်ဆက်သွယ်ခြင်း

လိုအပ်လျှင် နိုင်ငံခြားဆက်သွယ်ရေးဌာနမှတစ်ဆင့် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ဖြင့် ဆက်သွယ် ခြင်း။
(ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းနှင့် ကာကွယ်နှိမ်နှင်းခြင်းလုပ်ငန်းလမ်း ညွှန်အား
မှီငြမ်း၍)

Dysentery

သွေးဝမ်းကိုက်ရောဂါ

- ရောဂါပိုး - Bacillary Dysentery: Shigella အုပ်စုဝင် ဘက်တီးရီးယားများ (Shigella dysenteriae, Shigella flexnerii, Shigella boydii, Shigella sonnei) Amoebic Dysentery: Entamoeba Histolytica (Protozoa ပိုးအမျိုးအစား)
- ရောဂါသွင်ပြင်လက္ခဏာ - ရောဂါရှိသူသည် ဗိုက်နာပြီး မကြာခဏဝမ်းသွားသည်။ ဝမ်းမှာ ရစ်ကိုက်၍ နာတတ်သည်။ (၁) ကြိမ် လျှင် ဝမ်းပမာဏနည်းပြီး သွေး၊ ခွဲ၊ ပြည်များပါတတ်သည်။ Bacillary Dysentery နှင့် Amoebic Dysentery ရောဂါတို့အတူတွဲလျက်လည်း ဖြစ်ပွားနိုင်သည်။ Bacillary Dysentery: များသောအားဖြင့် ရောဂါပြင်းထန်မှုမရှိဘဲ အလိုအလျောက် သက်သာသွားတတ်သည်။ Amoebic Dysentery: ဝမ်းအနံ့မှာ ဆိုးရွား၍ နီညိုရောင်ရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ အစာအိမ်နာလက္ခဏာနှင့်သော်လည်းကောင်း၊ အူအတတ်ရောင်ခြင်းနှင့်သော်လည်းကောင်းတူသည်။ အမီးဘား ဝမ်းကိုက်ပိုးသည် သွေးလမ်းကြောင်းမှတစ်ဆင့် အသည်း၊ အဆုတ်နှင့် ဦးနှောက်သို့ ရောက်ရှိပြီး အသက်ဆုံးရှုံးနိုင်သည်။
- သံသယ - အထက်ဖော်ပြပါ ရောဂါလက္ခဏာများနှင့်ကိုက်ညီသူ
- ဖြစ်နိုင်ခြေ - အထက်ဖော်ပြပါ ရောဂါလက္ခဏာများရှိပြီး လူနာ၊ ရောဂါဖြစ်သော တိရစ္ဆာန်နှင့် အနီးကပ်ထိတွေ့နေထိုင်သူ
- အတည်ပြု - မစင်နှင့် Rectal Swab ကိုခါတ်ခွဲစစ်ဆေးနိုင်သည်။
- ကူးစက်အသွင်ဖြစ်ပွားမှု - သံသယလူနာ (၁) ဦးထက်ပို၍ တွေ့လျှင်သတ်မှတ်ခြင်း
- ရောဂါသို့လှောင်ရာစစ်မြစ် - ရောဂါဖြစ်ပွားသော (သို့) ရောဂါပိုးသယ်ဆောင်သော လူ၊ တိရစ္ဆာန်
- ရောဂါပြန့်နှံ့ပုံ - ရောဂါရှိသူ၏ မစင်၊ မသန့်ရှင်းသောလက်၊ ယင်ကောင်၊ အသုံးအဆောင်တို့မှတစ်ဆင့် အစာလမ်းကြောင်းသို့ ဝင်ရောက်ကူးစက်သည်။
- ရောဂါပျိုးရက် - Bacillary Dysentery: (၁) ရက်မှ (၇) ရက် ပျမ်းမျှ (၄) ရက် Amoebic Dysentery: (၅) ရက်မှ လအတန်ကြာ ပျမ်းမျှ (၂-၄) ပတ်ခန့်

ကူးစက်နိုင်သောကာလ - Bacillary Dysentery: ရောဂါပြင်းထန်ချိန်မှ ဝမ်းထဲတွင် ရောဂါပိုးကင်းစင်ချိန်အထိ (၄) ပတ်၊ ရောဂါပိုးသယ်ဆောင်သူ ထံမှ (၁-၂) နှစ်အထိ ရောဂါကူးစက်နိုင်သည်။ Amoebic Dysentery: နှစ်ပေါင်းများစွာကြာမြင့်နိုင်သည်။

ကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းများ - ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေးဆောင်ရွက်ခြင်း
 - အစားအစာ၊ သောက်သုံးရေနှင့် တစ်ကိုယ်ရည်သန့်ရှင်းရေး ဆောင်ရွက်ခြင်း
 - ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်း

နှိမ်နင်းရေးလုပ်ငန်းများ - ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေးဆောင်ရွက်ခြင်း၊
 - အစားအစာ၊ သောက်သုံးရေနှင့် တစ်ကိုယ်ရည်သန့်ရှင်းရေး ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
 - ကျန်းမာရေးပညာပေးခြင်း၊
 - လူနာသစ်ရှာဖွေ၍ ဆေးကုသမှုပေးခြင်း၊
 - လူနာနှင့်အနီးကပ်နေထိုင်သူများအား စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုရန်

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာနှင့်ဆက်သွယ်ခြင်း

လိုအပ်လျှင် နိုင်ငံခြားဆက်သွယ်ရေးဌာနမှတစ်ဆင့် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ဖြင့် ဆက်သွယ် ခြင်း။
 (ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါ စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုခြင်းနှင့် ကာကွယ်နှိမ်နင်းခြင်းလုပ်ငန်းလမ်းညွှန်အား မှီငြမ်း၍)

ကိုးကားချက်

- ၁။ ဝမ်းပျက်ဝမ်းလျှောရောဂါကာကွယ်နှိမ်နင်းရေးလက်စွဲ၊ ဗဟိုကူးစက်ရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးဌာန ခွဲ၊ ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန
- ၂။ ကူးစက်ရောဂါစောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုရေးလုပ်ငန်းလမ်းညွှန် (၂၀၁၄) ခုနှစ်၊ ဇွန်လ
- ၃။ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များအတွက် အရေးပေါ်ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုလုပ်ငန်းလက်စွဲ
- ၄။ ကလိုရင်းဆေးခတ်ခြင်း(ရေသန့်ဆေးမှုန့်ခတ်ခြင်းနည်း)၊ ပတ်ဝန်းကျင်သန့်ရှင်းရေးဆိုင်ရာ ဌာနစိတ်၊ ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာန
- ၅။ WHO Diarrhoeal Disease Fact sheet updated May, 2017
- ၆။ Guidelines for disease surveillance, early warning and response; (WHO/ CDS/ NTD/ DCE/2006.6)
- ၇။ WHO Foodborne disease outbreaks: Guidelines for investigation and control